

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Grundnivå

Demokrati, delaktighet och inflytande i förskolan – med inriktning på de yngsta barnen.

Författare: Celina Ahrreman och Nathalie Theander

Handledare: Maria Fredriksson

Examinator: Åsa Petterson

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Kurskod: GPG2DU

Högskolepoäng: 15

Examinationsdatum: 2021-06-11

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker Open Access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open Access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten Open Access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (öppet tillgänglig på nätet, Open Access):

Ja

Nej

Abstract:

Syftet med studien är att öka kunskapen om förskollärares resonemang om hur de arbetar med och tolkar begreppen demokrati, delaktighet och inflytande i relation till förskolans yngsta barn, ett till tre år. För att svara på studiens syfte har vi genomfört kvalitativa intervjuer med åtta förskollärare, som vi sedan har analyserat utifrån Deweys begrepp och kunskapssyn inom pragmatismen och tidigare forskning. Den tidigare forskningen visade att de yngsta barnens ännu inte utvecklade verbala språk var avgörande för barns inflytande i förskolan då de äldre barnen ges mer förutsättningar till inflytande än de yngre. Forskningen visade att pedagoger har makten att avgöra om barn får bestämma eller inte baserat på deras ålder. Däremot visade även forskning att barn ska ges möjlighet att få påverka verksamheten. Studiens resultat visar att förskollärarna ser fler möjligheter än utmaningar med förskolans yngsta barn trots att barnen ännu inte har det utvecklade verbala språket. Resultatet visar även att barns språkliga förmåga eller ålder inte spelar någon roll i arbetet med demokrati, delaktighet och inflytande. Vi finner det glädjande att vår studie kan bidra med kunskap till pedagoger inom förskolan i arbetet med de yngsta barnen som ännu inte har ett utvecklat verbalt språk.

Nyckelord: demokrati, delaktighet, inflytande, förskola, barn, förskollärare.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	2
SYFTE	2
FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. BAKGRUND	3
3.1 DEMOKRATI, DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	3
3.1.1 <i>De yngsta förskolebarnen</i>	4
3.2 UTMANINGAR MED DEMOKRATIARBETET	5
4. TIDIGARE FORSKNING	6
4.1 SÖKPROCESS	6
4.2 BARNSYN OCH PEDAGOGERS FÖRHÅLLNINGSSÄTT	6
4.3 PEDAGOGERS UTMANINGAR NÄR DET GÄLLER BARNS INFLYTANDE	8
4.4 SAMMANFATTNING	8
5. METOD	9
5.1 INSAMLINGSMETOD	9
5.2 URVAL	9
5.3 GENOMFÖRANDE	10
5.4 BEARBETNING AV DATA	10
5.5 VALIDITET OCH RELIABILITET	11
5.6 FORSKNINGSETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN	11
6. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	12
6.1 PRAGMATISM	12
6.1.1 <i>Deweys kunskapssyn</i>	13
6.2 LEARNING BY DOING	13
6.3 INQUIRY	14
6.4 JOHN DEWEY OCH FÖRSKOLANS STYRDOKUMENT	14
7. RESULTATREDOVISNING	15
7.1 FÖRSKOLLÄRARNAS RESONEMANG OM DEMOKRATI	15
7.2 FÖRSKOLLÄRARNAS RESONEMANG OM BEGREPPEN DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	17
7.3 FÖRSKOLLÄRARNAS RESONEMANG OM UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER	19
7.4 SAMMANFATTNING AV RESULTATET	20
8. RESULTATANALYS	20
8.1 LEARNING BY DOING	21
8.2 INQUIRY	22
8.3 TEORI OCH PRAKTIK	22
8.4 SAMMANFATTNING	23
9. DISKUSSION	23
9.1 METODDISKUSSION	23
9.2 RESULTATDISKUSSION	24
9.2.1 <i>Förskollärares resonemang om demokrati i de yngsta barnens förskoleliv.</i>	24
9.2.2 <i>Förskollärares resonemang om hur de definierar begreppen delaktighet och inflytande.</i>	25
9.2.3 <i>Förskollärares resonemang om sitt arbete med delaktighet och inflytande med de yngsta förskolebarnen.</i>	26
10. SLUTSATSER	27

11. FORTSATT FORSKNING	28
12. KÄLLFÖRTECKNING	29
BILAGA 1. INTERVJUFRÅGOR.	34
BILAGA 2. SAMTYCKESBLANKETT	35
FÖRFRÅGAN OM DELTAGANDE	35
BILAGA 3. RESULTATANALYS.....	37
BILAGA 4. RESULTATDISKUSSION	38

1. Inledning

Demokratibegreppet har under lång tid varit centralt för förskolan. Hur demokrati kan synliggöras och arbetas med lyfts ofta som viktiga diskussionsfrågor. Just demokrati som begrepp och innehåll i förskolans verksamhet är återkommande i debatter i exempelvis media (Ribaeus 2014, ss. 14–15). Arnér och Sollerman (2013, s. 23) synliggör en frågeställning som är aktuell i den pågående diskussionen om demokrati.

Hur skapas en demokratisk människa, det vill säga en kritiskt tänkande människa som reflekterar över sin och andras situation och de beslut hon eller han är med om att ta ställning till? Vuxnas förhållningssätt påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är de vuxna viktiga förebilder för barn. Det innebär att livet i förskolan kan ses som en av många arenor för demokratins utveckling.

Vuxnas förhållningssätt till demokrati i förskolan påverkar alltså barnens möjligheter att utvecklas som demokratiska människor. Det innebär att den vuxne inte endast kan utgå från vad exempelvis FN:s konvention om barns rättigheter kräver eller vad som står i andra styrdokument. De vuxna behöver en djupare förståelse för vad det innebär att ge utrymme till barns tankar och åsikter samt hur de ska kunna få vara med och påverka verksamhetens miljö (Arnér & Sollerman 2013, ss. 11–14).

Begreppet delaktighet och inflytande är ofta knytet till ett annat stort och svårt begrepp, nämligen demokrati. [...] I förskolan finns ofta en uppfattning om att delaktighet och inflytande handlar om att barn ska vara med och ta beslut, vara med och bestämma och att det är knutet till att välja. Detta praktiseras ofta genom att man röstar.

(Johannesen & Sandvik 2009, s. 30).

Som grund för en demokratisk förskola ligger barns delaktighet och inflytande. Barns delaktighet och inflytande har ett eget avsnitt i Läroplanen för förskolan (Skolverket 2018, s. 16). Det beskrivs i avsnittet att barnen har rätt till att få uttrycka sina tankar och idéer för att vara med och planera samt utforma förskolans miljö. I avsnittet *Barns delaktighet och inflytande* (Skolverket 2018, s. 16) står det även att barn har rätt till att få en förståelse för demokratiska normer och att lära sig fatta beslut enligt dessa.

Skolverket (2015, ss. 63–64) menar att barns delaktighet bidrar till en ökad själv- och ansvars känsla och leder till förbättrade kommunikativa förmågor hos barn genom att de ges en chans att uttrycka sig och lyssna till andra. Förskolans yngsta barn, ett till tre år, har oftast ett ännu inte utvecklat verbalt språk och ges inte samma utrymme till delaktighet, enligt Ungerberg (2019, ss. 10–11). Då de yngsta barnen inte har samma verbala förmåga som de äldre barnen inom förskolans verksamhet, kommunicerar de oftast mer med kroppsspråk, tecken, blickar och ljud (Cox Eriksson 2019, s. 207).

Genom vår verksamhetsförlagda utbildning har vi båda fått erfarenheter av att de yngre barnens röster inte blir lyssnade på i förhållande till *demokrati*, *delaktighet* och *inflytande*. Vår upplevelse av förskolornas pedagoger är att de ger mer utrymme till de barn som kan uttrycka sig verbalt medan de barn, som ännu inte kan använda sig av ett verbalt språk, ges mindre möjligheter till *delaktighet* och *inflytande*. Denna problematik lyfter även Edlund (2019, s. 101) som skriver att i åldersblandade grupper finns en risk att de yngsta barnen inte ges samma utrymme till kommunikation, det grundar sig i att pedagoger riktar större uppmärksamhet till de äldre barnen som har ett utvecklat verbalt språk.

Utifrån våra tidigare erfarenheter och med stöd av Edlund (2019) och Ungerberg (2019) ser vi det som viktigt att öka kunskapen om *demokrati*, *delaktighet* och *inflytande* för de yngsta barnen i förskolan. Vi kommer därför i vår studie fokusera på dessa begrepp, hur de förstås och hur arbetet med de yngsta barnen i förskolan beskrivs.

2. Syfte och frågeställning

Syfte

Syftet med studien är att öka kunskapen om hur förskollärare uppges att de arbetar med och tolkar begreppen *demokrati*, *delaktighet* och *inflytande* i relation till förskolans yngsta barn.

Frågeställningar

- Hur kan förskollärarnas resonemang förstås i relation till demokrati i de yngsta barnens förskoleliv?
- Hur definierar förskollärarna begreppen delaktighet och inflytande?

- Hur beskriver förskollärarna sitt arbete med delaktighet och inflytande med de yngsta förskolebarnen?

3. Bakgrund

I bakgrundsavsnittet kommer vi presentera de tre begrepp vi anser är centrala för vår studie; *demokrati*, *delaktighet* och *inflytande*. Vi kommer även beskriva det demokratiska värdegrundsarbetet med förskolans yngsta barn.

3.1 Demokrati, delaktighet och inflytande

Grundidén med *demokrati* innebär att människor ska ha möjlighet att göra sin röst hörd utifrån alla människors lika värde (Sveriges riksdag 2021). Demokrati ska genomsyra vårt samhälle vilket innebär att vi ska kunna leva tillsammans oavsett olika värderingar, erfarenheter och tankar (Nilsson & Örberg 2020, s. 12). I Läroplanen för förskolan (Skolverket 2018, s. 5) står det om den demokratiska värdegrunden som ska genomsyra förskolans verksamhet. Dels lyfts i läroplanen den demokratiska grunden förskolan ska vila på, dels att verksamheten ska följa FN:s konvention om barns rättigheter.

Synen på demokratiuppdraget i förskolan är att barn ska få vara med och påverka i stunden och inte enbart som framtida samhällsmedborgare, menar Ribaeus (2014, s. 34) utifrån Biestas tankar om demokrati. Detta synsätt ger även barnen rättighet till *delaktighet* och *inflytande* i demokratiuppdrag i förskolan. Begreppen delaktighet och inflytande är starkt sammankopplade med demokrati och ses som viktiga aspekter i förskolan (Ribaeus 2014, s. 20–24). Begreppen delaktighet och inflytande kan ses som likvärdiga i förskolan, dock ur olika perspektiv och synsätt. Ribaeus (2009, s. 19) förklarar begreppet delaktighet som en rättighet barn har, då de ska bli lyssnade på och får ha ett inflytande samt när de är med och konstruerar planeringen av verksamheten i samspel med pedagoger. Delaktighet är en del av en gemenskap, det innebär att skapa samspel, bli lyssnad på samt respektera varandra (Johannesen & Sandvik 2009, s. 31). Däremot beskriver Arnér (2009, s. 14) delaktighet som att vara delaktig i någonting som redan är förutbestämt.

Inflytande för ett- till tvååringar i förskolan kan innebära att barnen själva får bestämma i vilken takt de utforskar saker, vilket material de använder samt i vilket rum de vill vara (Edlund 2019, s. 100). Inflytande kan också ses som att barn får påverka sin egen omvärld genom att

pedagogerna ska uppmärksamma barns intressen och vara flexibla i förändringen av planeringen (Arnér 2009, s. 14). Förskoledagen är oftast strukturerad med tydlighet och den är till viss del styrd, vilket innebär att barns inflytande blir begränsat i verksamheten (Davidsson 2020, s. 125). Däremot visar forskning att barn har störst inflytande i den fria leken, men denna lek avbryts ofta av aktiviteter som de vuxna i större utsträckning styr över (Olofsson 2010, s. 50). Pedagogers förhållningssätt blir därför avgörande för barns möjligheter till inflytande (Westlund 2011, ss. 115–116).

Johannessen och Sandvik (2009, s. 31) skriver att begreppen delaktighet och inflytande är likställda och beskriver dessa som att "vara lyhörd för barns uttryck" och skapa förutsättningar för att dessa uttryck ska få påverka olika sammanhang. De menar att barn ska ges möjlighet att uppmärksammas och få utrymme att uttrycka sig på det sätt som de känner. Arnér och Tellgren (2006, s. 15) ser det som viktigt att problematisera begreppen delaktighet och inflytande och vad som skiljer dem åt. Då det inte finns någon tydlig definition på vad delaktighet respektive inflytande är, trots att begreppen innefattar olika saker. Davidsson (2020, s. 83) beskriver dessutom delaktighet och inflytande som värdeladdade ord, det är därför viktigt att diskutera dessa begrepp i förskolans verksamhet eftersom de ofta har olika betydelse för olika människor.

Det kan ses som att begreppet delaktighet getts en större tyngd utifrån den senaste reviderade läroplanen 2018 (Skolverket, s. 16) och att delaktighet också får en annan betydelse i förskolan, då målet "2.3" har ändrats från *Barns inflytande* till *Barns delaktighet och inflytande* – delaktighet har alltså lagts till.

3.1.1 De yngsta förskolebarnen

Med förskolans yngsta barn menar vi barn i åldrarna ett till tre år. Skolverket (2019) visar en markant ökning av småbarnsgrupper, barn i åldrarna ett till tre år. I samtliga kommuner mellan 2009 och 2019, var ca 70 % av alla barn i åldern 1–3 år inskrivna i förskolan. Förskolans yngsta barn har ett stort omsorgsbehov vilket verksamheten måste anpassa till i form av vila och sömn (Davidsson 2020, ss. 132–133).

Barn stöds av förskolans pedagoger i språkutveckling när de vid ett års ålder börjar på förskolan och kan redan då förstå några få ord (Gjems 2018, s. 27). Barn som närmar sig treårsåldern börjar utveckla sitt språk, vilket förskolans pedagoger kan tycka underlättar arbetet utifrån läroplanen. Trots att det verbala språket inte alltid räcker till använder förskolans yngsta barn

andra kommunikativa tillvägagångssätt som kroppen, blickar, gester och ljud (Edlund 2019, s. 40).

3.2 Utmaningar med demokratiarbetet

Enligt Held (1987/1995, s. 15) finns det många definitioner av begreppet demokrati då människor oavsett politiska åsikter, ofta säger att de är för demokrati. Dock menar Biesta (2003, s. 61) att ”det finns därför en påtaglig fara att begreppet demokrati har så många innebörder att det har upphört att ha någon innebörd överhuvudtaget”. Demokrati har en självklar plats i förskolans verksamhet, då Läroplanen för förskolan (Skolverket 2018) beskriver att förskolan ska bygga på en demokratisk grund. Däremot finns det en risk att demokrati som begrepp blir utnyttjat, då demokrati kan innefatta många saker. Det finns en tyngd i begreppet demokrati när det talas om det i förskolan, men eftersom demokrati har olika innebörder behöver det diskuteras och reflekteras kring tillsammans i arbetslaget för att få gemensam förståelse, menar Nilsson och Örberg (2020, s. 12).

En samling kan vara ett exempel på en demokratisk struktur i förskolan, där barn har möjlighet att bli delaktiga samt att ha ett reellt inflytande. Detta genom att få göra sin röst hörd och dela med sig av sina tankar och idéer (Davidsson 2020, ss. 97, 124). Samtidigt kan samlingar vara mycket begränsade för barn, vilket gör det omöjligt för dem att påverka förutom när givna val finns tillgängliga eller om barnen spontant uttrycker en åsikt. När pedagogen är målinriktad och styr kommunikationen genom tillsägelser och uttalade regler så begränsar det barnens inflytande, menar Olofsson (2010, s. 35). När barn uppmuntras eller tillåts göra olika val kan det beskrivas som att barnen får ett begränsat inflytande. Det kan ske i samlingen när barn får välja mellan två olika frukter eller välja aktivitet genom att peka på olika bilder på ett antal aktiviteter, valen innebär ett begränsat inflytande. Barnen får välja, men det är de vuxna som erbjuder vad det går att välja mellan. Om ett barn önskar en frukt som inte finns eller om ett barn vill måla men det inte finns bland aktiviteterna blir inflytandet över sin egen vardag begränsat (Davidsson 2020, s. 125).

En utmaning med demokratiarbete är hur pedagogerna ser på arbetet med barns delaktighet och inflytande, menar Dolk (2013, s. 175). Pedagoger beskrivs känna en viss rädsla att arbeta med barns delaktighet och inflytande på förskolan och om barn ges för mycket eller för lite inflytande. Rädslan gällande för *mycket* inflytande och delaktighet grundar sig i oron över att barnen ”tar över” och pedagogerna vet inte vilken sorts delaktighet eller inflytande som barnen

ska ges. Rädslan över att barn ges för *lite* utrymme kan kopplas ihop med situationer när barn exempelvis enbart får bestämma utifrån givna val (Dolk 2013, ss. 175–176).

Pedagoger i förskolan kan se det som utmanande att arbeta med läroplanens intentioner med barn i de yngsta åldrarna då ”det verbala språket ännu inte är så utvecklat” (Edlund 2019, s. 40). Hildén (2018, ss. 10, 16) beskriver hur barn i åldrarna ett till tre år tydligt visar med sitt kroppsspråk om verksamhetens miljö är tillfredsställande eller inte. Detta genom att barnen går i väg eller väljer annat, när aktiviteten inte är tillfredsställande. Då förskolans yngsta barn **ännu** inte har det utvecklade verbala språket ställer det krav på förskolans pedagoger att ha kunskap om hur de yngsta barnen kommunicerar för att undervisningen ska kunna ske (Hildén 2018, s. 10).

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi presentera den forskning som är relevant för vår studie när det gäller demokrati, delaktighet och inflytande främst med fokus på de yngsta barnen i förskolan. Vi introducerar avsnittet med en beskrivning av hur vår sökprocess har gått till väga.

4.1 Sökprocess

Vi har sökt forskning i olika databaser, såsom Summon, Diva.portal och Google Scholar och avgränsat sökningarna till doktorsavhandlingar, licentiatuppsatser och vetenskapliga artiklar som berör demokrati i förskolan. Vi har avgränsat sökresultatet med sökord både på svenska och engelska; demokrati*, delaktighet*, inflytande*, förskola*, preschool*, democracy*.

4.2 Barnsyn och pedagogers förhållningssätt

Den forskning vi kommer presentera belyser på olika sätt den demokratiska grund som förskolan vilar på. Forskningen visar även skillnaden mellan hur begreppen delaktighet och inflytande används, tolkas och förstås utifrån pedagogers barnsyn och förhållningssätt i förskolan.

Qvarsell (2011, s. 71) har i sin forskningsartikel *Demokrati som möjlighet i små barns liv och verksamheten* uppmärksammat att demokrati för små barn handlar om relationer och att visa hänsyn. Däremot ställer sig Qvarsell (2011) frågande till vad de vuxna i förskolan behöver för att barnen ska behandlas med rättvisa. Demokrati för de yngsta barnen i förskolan är inte endast

när barn får vara med och bestämma. Det är viktigt att de vuxnas förhållningssätt behandlar barn så de får komma till sin rätt, att få möjlighet till att uttrycka sig och bli bemött med respekt från andra barn och vuxna menar Qvarsell (2011, s. 66). I sin studie har Qvarsell (2011) ställt frågor till barnen i förskolan och undrar bland annat om de får vara med och bestämma. Ett av barnen, som är i fyraårsåldern, berättar att barnen får bestämma i ett specifikt rum medan ett barn i tvåårsåldern svarar att de inte får bestämma. Fyraåringen instämmer med det yngre barnet att det är de vuxna som bestämmer mestadels på förskolan. Enligt barnens utsagor kan det förstås som att pedagogerna bemöter barn i olika åldrar på olika sätt, menar Qvarsell (2011).

Pramling Samuelssons och Sheridans (2003) forskningsartikel handlar om sambandet mellan delaktighet och pedagogik. Delaktighet utifrån ett barns perspektiv är bland annat att barn ska få föra sin egen talan förutsatt att de vuxnas förhållningssätt tillåter det.

”Att närma sig barns perspektiv förutsätter ett förhållningssätt som innebär att vuxna tillskriver barn en egen kultur och ett eget sätt att erfara och förstå världen. Ett förhållningssätt där barns delaktighet leder till ett reellt inflytande och konkret tillvaratagande av barns perspektiv i olika pedagogiska sammanhang. Vuxna kan lyssna till och tolka barns agerande och barns »röster» kan föras fram av vuxna, men för att barn aktivt ska kunna påverka sin egen situation förutsätts att de är delaktiga och att deras agerande tas på allvar”.

(Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s. 71)

Arnér (2006) har gjort ett utvecklingsarbete kring barns inflytande i relation till demokrati. I arbetet har hon studerat och undersökt hur förskollärarna ger barnen inflytande. Resultatet visar att barn inte ses som jämlikar till vuxna i förhållande till makt, då det är de vuxna som avgör när barn ska få utöva sitt inflytande (Arnér 2006, ss. 92–93). Ungerbergs (2019, s. 108) och Ribaeus (2009, ss. 17–18) resultat överensstämmer med Arnérs (2006) resultat och de menar att barn idag ständigt är övervakade och kontrollerade av de vuxna. Enligt Arnér (2006, s. 93) är barnen framtiden och barnen ska prioriteras då de är de viktigaste för vårt samhälle, men i forskningsresultatet framgår det av de deltagande pedagogernas förhållningssätt att de gör motsatsen.

Barns delaktighet och inflytande grundar sig i vad pedagoger har för kunskap, hur deras förhållningssätt är gentemot barnen samt hur barn får påverka och göra sin röst hörd utifrån

sina förutsättningar (Westlund 2011, s. 70). Westlund (2011, s. 130) har i sin undersökning upptäckt genom observationer och intervjuer med pedagoger inom förskolan, att arbetet med barns inflytande inte behövs göra lika, däremot uppstår dilemman då förskolan även strävar efter ett likvärdigt bemötande mellan barnen. Barns möjligheter till inflytande är beroende av vilket sammanhang samt vilken uppfattning pedagogen har om barnet.

4.3 Pedagogers utmaningar när det gäller barns inflytande

Arnér (2006) har i sin undersökning upptäckt att pedagoger känner en oro när barn vill utöva sitt inflytande och ta initiativ, då det upplevs störa den rådande ordningen och pedagoger blir överraskade. Det skapar stress och kaos hos pedagoger, som känner sig obekväma med situationen (Arnér 2006, s. 93).

Ribaeus (2014) resultat utifrån fokusgruppsintervjuer med förskollärare, är att de känner sig begränsad i sitt arbete med barns inflytande och tror det påverkar barnen. Det framgår även att förskollärare uppmärksammar hinder mer än möjligheter med att öka barns inflytande i verksamheten. Resultatet visar i observationer att förskollärarna är *lyssnade, närmande av barnets perspektiv* och visar *respekt*, dock är det de vuxna som bestämmer *vem, när och vad* barnen ska ha för inflytande (Ribaeus 2014, s. 153).

I resultatet från Ungerbergs (2019, s. 140) studie framgår att pedagogerna avgör om barn ska ges möjlighet till inflytande. I denna studie görs också en tydlig koppling mellan inflytande och de yngsta barnens språk och i vilken utsträckning språket är begripligt. Ett mindre utvecklat språk leder till mindre inflytande. Ungerberg (2019, s. 135) förklarar i sitt resultat att pedagogernas lyhörddhet för de yngsta barnens kroppsspråk är en viktig aspekt i barns möjlighet till inflytande i förskolan. I Westlunds (2011, ss. 98–99) studie synliggörs dessutom det hur de äldre barnen med verbalt språk ges mer möjlighet till inflytande i form av planering och förberedelser som sker genom samtal, medan de yngre barnen inte ges samma inflytande. Här stärker de två forskningsresultaten bilden av att inflytande i förskolan ofta är kopplat till förmågan att verbalt uttrycka sig.

4.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att begreppen delaktighet och inflytande samt demokratiuppdraget kan förstås på olika sätt. Pedagoger anser dock att de alla tre begreppen demokrati, delaktighet och inflytande är viktiga i förskolan. Pedagogers barnsyn och

förhållningssätt som synliggörs i de presenterade avhandlingarna och forskningsartiklarna, beskriver bland annat att det i vissa fall är pedagogernas makt över barnen som styr huruvida barnen får bestämma eller inte. Graden och typen av inflytande beror på vilken ålder barnet har, dock beskrivs pedagoger i forskningen att de är mer tillåtande än begränsande. Forskningen belyser pedagogernas oro och upplevelser av att känna sig begränsade i arbetet med barns inflytande. Av forskningen framgår även att det är de äldre barnen på förskolan, de som har ett utvecklat verbalt språk, som ges mer utrymme till delaktighet och inflytande.

5. Metod

I detta avsnitt kommer vi presentera vårt val av metod, vår urvalsprocess, vårt genomförande samt hur vi har förhållit oss till de forskningsetiska aspekterna.

5.1 Insamlingsmetod

I vårt arbete har vi genomfört semistrukturerade intervjuer, detta för vi är intresserade av hur förskollärare resonerar utifrån deras erfarenheter. Semistrukturerade intervjuer ger möjlighet till detaljerade och välutformade svar vid intervjuer. Respondentens svar kan ses som mer utförliga då deras tankar och synsätt är centralt samt ges intervjuaren möjlighet till följdfrågor (Bryman 2016, s. 413). Ett exempel kan vara att intervjuaren har en guide med frågor som ska ställas under intervjun, däremot kan intervjuaren vara flexibel i sina frågor till respondenten utifrån vad denne ger för svar. Ett annat exempel kan var att intervjuaren kan utifrån respondentens svar också ställa följdfrågor som vidgar intervjun (Denscombe 2016, s. 266).

5.2 Urval

Subjektivt urval är en typ av urval som innebär att respondenterna är handplockade utifrån sina kunskaper i det ämne som ska undersökas. I urvalet använde vi oss av *icke-sannolikhetsurval* som innebär att vi valde vilka respondenter som skulle medverka i studien. Det är alltså inte ett slumpmässigt urval utan valet grundades i att vi sökte förskollärare med erfarenhet av att arbeta med de yngsta barnen i förskolan. Vi utgick även från *bekvämlighetsurvalet* genom att välja respondenter i vår närhet. Det underlättade tidsmässigt och blev gynnsamt i studien (Denscombe 2016, ss. 63–64, 74–77). Vi har valt att intervjua förskollärare som nyligen har arbetat eller arbetar med de yngsta barnen i förskolan, barn mellan ett och tre år.

Vi har valt att intervjua förskollärare – de vill säga inte barnskötare eller andra pedagoger – då det är förskollärarna som har det yttersta pedagogiska ansvaret i undervisningen. Detta utifrån de mål som ska främja barns utveckling och lärande enligt läroplanens intentioner (Skolverket 2018). Förskollärarna bär ett särskilt ansvar i verksamheten som de ska genomföra tillsammans med arbetslaget (Skolverket 2018, s. 7). Därför ansåg vi det vara viktigt att det var förskollärarnas resonemang som skulle synliggöras i vår studie. Vi har intervjuat åtta förskollärare som är verksamma inom förskolan i två regioner i Mellansverige – fyra förskollärare per region.

5.3 Genomförande

I några fall tog sedan förskollärare en första kontakt med oss och i andra fall kontaktade vi dem. Därefter fyllde alla respondenter i en samtyckesblankett (se bilaga 2). I samråd med förskollärarna kom vi överens om tider som passade dem. Intervjuerna genomfördes sedan via Zoom Meetings på grund av den rådande Covidpandemin.

Vi genomförde intervjuerna enskilt genom att intervjua fyra förskollärare var. Vi använde oss av ljudupptagning under intervjun för att underlätta genomförandet av transkriberingen. Lagringen av datainsamlingen säkerhetsställdes genom att vi förvarade ljudinspelningen på OneDrive. Innan intervjuerna påbörjades tillfrågades respondenterna en gång till, utöver samtyckesblanketten (se bilaga 2), om de gav samtycke till att en ljudinspelning skulle ske, vilket alla gjorde.

Respondenterna fick information om intervjuernas beräknade tidslängd, 45 till 60 minuter, däremot blev tidslängden i snitt 30 minuter. Vi följde vår intervjuguide där vi dels hade förberett följdfrågor, dels ställde spontana följdfrågor. Innan intervjuerna avslutades frågade vi respondenterna om de hade något att tillägga utöver de frågor vi hade ställt, Kvale och Brinkmann (2014, s. 171) ser detta som en bra avslutningsfråga. Vi valde också att avsluta våra intervjuer med att ställa frågan om vi får återkomma om ytterligare frågor eller funderingar uppstått.

5.4 Bearbetning av data

I våra intervjuer har vi använt oss av ljudupptagning i form av ljudinspelningar. Vi bearbetade ljudinspelningen genom att vi lyssnade flera gånger, för att kunna göra en noggrann transkription. Detta resulterade i att vi kunde se mönster i form av likheter och skillnader i vårt

datamaterial. De ord och uttryck som framträdde i materialet kunde vi då sortera i form av teman och underteman som kunde föras in i vår matris (se bilaga 3 och 4). Tematisk analys som metod innebär att identifiera, analysera och rapportera teman i insamlade data (Braun och Clarke 2006, s. 6). Denna metod är också en av de vanligaste metoderna som används i kvalitativa studier (Bryman 2016, s. 528). Vi har använt oss av ett tillvägagångssätt, *Framework*, för att göra en tematisk analys av vårt material, våra insamlade data. Framework används för att synliggöra centrala teman som sedan kategoriseras i form av en matris (Bryman 2016, ss. 528–529).

5.5 Validitet och reliabilitet

Validitet innefattar att forskaren granskar endast det som undersökningen syftar till, och ingenting annat (Kvale & Brinkmann 2014, s. 296). Detta är en viktig aspekt när man gör olika studier och vi har enbart frågat om saker som är kopplade till vårt syfte. Reliabiliteten innefattar att det krävs en tillförlitlighet i de svar som framgår i en intervju. Det kan vara svårt att fastställa reliabiliteten eftersom det beror på hur intervjuaren ställer sina frågor och hur då respondenten svarar (Kvale & Brinkmann 2014, s. 295). Svårigheten med att fastställa vad i intervjuerna som är relevant för studiens syfte, innebär att intervjuaren omedvetet kan leda in respondenten på ett svar som inte är relevant för intervjuarens studie. För att öka reliabiliteten använde vi oss av ljudinspelningar. Ljudinspelningarna gjorde det möjligt för oss att öka reliabiliteten då vi ordagrant transkriberade respondenternas svar och det blev då möjligt att återge hur våra frågor ställdes i intervjuerna. Vi valde att genomföra intervjuerna enskilt för att respondenterna skulle känna sig bekväma och ge oss ärliga och utförliga svar, då vi tror att vi inte hade fått lika stor respons om vi hade genomfört intervjuerna tillsammans (Kihlström 2007c, s. 232). Vi ville vara konsekventa i datainsamlingen, då tiden krockade emellan oss två så hade inte intervjuerna blivit lika konsekventa.

5.6 Forskningsetiska ställningstaganden

Björkdahl-Ordell (2007, ss. 26–27) skriver om fyra huvudkrav när det gäller forskning, vi har beaktat dessa huvudkrav som även kallas för forskningsetiska principer; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Vi har även beaktat de forskningsetiska aspekterna; *sekretess*, *tystnadsplikt*, *anonymitet* och *integritet* från *God forskningssed* (Vetenskapsrådet 2017). Vi har förhållit oss till de forskningsetiska principerna i hur vi har skrivit vår samtyckesblankett (se bilaga 2) och skickat ut den till respondenterna. I blanketten har vi förklarat hur vi förhåller oss till de etiska ställningstagandena samt vad

respondenternas deltagande innebär. Vi har även förhållit oss till de forskningsetiska aspekterna genom att i resultat, analys och diskussionsdelarna fingerat respondenternas namn. Respondenterna fick även inför intervjun information om studiens syfte både skriftligt i samtyckesblanketten och muntligt innan intervjun startade.

Vi tog en första kontakt med rektorer inför intervjuerna, därefter skickades en samtyckesblankett (se bilaga 2) till förskollärarna inför intervjuerna. Det framgår i blanketten om respondenternas rätt till att avbryta intervjun och det är frivilligt att delta. Samtyckesblanketten innehåller information om studiens syfte och respondentens deltagande. Respondenterna har blivit avidentifierade av oss genom att vi inte har benämnt namn, arbetsplats och region (Vetenskapsrådet 2017, s. 71). För att säkerhetsställa en säker lagring av datainsamlingen har vi använt oss av ljudupptagning som förvarats på OneDrive. Respondenterna har givits information om vilka det är som har tillgång till det insamlade materialet samt att det kommer endast användas i vår studie (Vetenskapsrådet 2017, s. 41).

I studien har vi utgått från GDPR (General Data Protection Regulation) med utgångspunkt i det som är mest relevant för oss med hanteringen och förvaringen av det insamlade materialet från intervjuerna. Vårt ansvar i hanteringen är att skydda respondenternas personuppgifter så det inte är möjligt att röja deras identitet (IMY 2021). Datainsamlingen kommer endast bearbetas av oss, vår handledare samt kursens examinator och resultatet kommer presenteras i form av en uppsats och kommer ventileras vid Högskolan Dalarna. När uppsatsen är godkänd och klar kommer datainsamlingen makuleras.

6. Teoretisk utgångspunkt

I detta avsnitt kommer vi presentera vår teoretiska utgångspunkt och de begrepp vi valt som ska användas när vi gör våra analyser. Den teoretiska utgångspunkten är pragmatismen, och de teoretiska begrepp som vi ämnar använda är *learning by doing*, *inquiry* samt *teori och praktik*.

6.1 Pragmatism

Pragmatismen är en filosofisk rörelse som växte fram i slutet av 1800-talet i USA (Zackariasson 2018, s. 51). Charles Sanders Peirce ansågs vara grundaren till den pragmatiska teorin, däremot var det John Dewey som hade störst inflytande på utbildning och skola i relation till pragmatismen (Säljö 2015, ss. 70–71). Med det inflytande John Dewey hade på utbildning

väljer vi att använda oss av hans begrepp – *learning by doing, inquiry* samt *teori och praktik* – och hans kunskapssyn.

En grundsyn inom pragmatismen är att teori och praktik är sammankopplade och inte bör skiljas åt, då teori och praktik är förenat med människors handlingar (Säljö 2014, s. 289). Det teoretiska ses som reflekterande tankar som innebär att tänka utifrån olika synvinklar i det praktiska arbetet, det vill säga att de praktiska agerandena inte kan vara möjliga utan reflekterande tankar. Ett annat synsätt inom pragmatismen är att se hur kunskap hjälper människor i vardagen, kunskapen används för att hjälpa individen med problem och situationer de möter. Detta beror på att individen använder ett reflekterande tänkande och personen i fråga kan då lösa problem genom sitt tänkande. Deweys tankar om de praktiska handlingarna är att det inte kan genomföras utan reflekterande tankar, till exempel kan inte ett skapande i utbildningen ske utan barnets tankar och idéer (Säljö 2014, ss. 289–290).

6.1.1 Deweys kunskapssyn

Dewey argumenterade för betydelsen av demokrati i skolan och utbildning, där han menade att en skola som grundas på demokratiska värderingar främjar ett demokratiskt samhälle. Med den demokratiska skolan menade Dewey att utbildningen ska möjliggöra barns inflytande över både innehållet i skolan och hur innehållet ska arbetas med (Säljö 2017, s. 246). En annan viktig aspekt i Deweys (1997) syn på lärande och utbildning var att synliggöra skillnaden mellan information och lära sig något. Enligt Dewey (1997, ss. 233–234) var skolans största problematik att elever förses med stora mängder information som ska inhämtas och memoreras. Skillnaden mellan information och att lära sig någonting är att informationen inte påverkar individen på djupet och utvecklar inte individens tankar eller kompetens att tillämpa kunskaperna. Informationen som individen förses med memoreras som enskilda bitar och används ofta inte tillsammans (Säljö 2014, ss. 293–294).

6.2 Learning by Doing

Learning by doing är ett av Deweys mest kända formuleringar och översätts till att lära genom att göra (Säljö 2015, s. 75). Säljö (2014, s. 288) beskriver att Dewey fick inflytande i Sverige under 1900-talet och många som arbetade med skolreformer tog inspiration från hans pedagogiska idéer. *Learning by doing* är en av dessa idéer som användes i skolor, skolarbetet förändrades och anpassades till ett mer elevcentrerat arbete med elevers förutsättningar som

grund. Arbetet innebär att det kan ske praktiska inslag som blandas med teoretiska inslag för att underlätta elevers förmåga att anamma kunskap.

Lära genom att göra är anpassat till individens olika förutsättningar, vilket kan praktiseras i utbildningen för alla barns rätt till att lära utifrån sina egna behov (Säljö 2017, ss. 241–242). Då barn lär sig på olika sätt behöver pedagogen se till barnet på individnivå. Pedagogen ska utgå från barnens intressen och deras förmåga till lärande som undervisningen ska präglas av.

Learning by doing återspeglar en syn på människan som aktiv gentemot sin omgivning, där utveckling är en arbetsuppgift för människan. I utbildningen måste då eleven ges möjligheter att aktivt pröva och experimentera. Det är ingen fri och kravlös utbildning Dewey förespråkar utan en utbildning där individens intresse och aktivitet är utgångspunkten för ett målinriktat arbete där lärarna aktivt stimulerar, breddar och fördjupar elevens utveckling.

(Dewey 2004, inledning s. 17).

Individen ska ges förutsättning att själv prova sig fram samt undersöka för att lära, det ställer krav på utbildningen som innebär att individens intressen ligger till grund för lärarnas förmåga att stimulera individens utveckling (Liedman 2017, s. 693).

6.3 Inquiry

Dewey hade en kunskapssyn som innebar att lärare och barn tillsammans skulle lära, då läraren inte kan överföra redan befintlig kunskap till barnet utan lärandet ska vara en process. *Inquiry* kan förklaras som en process i olika steg, först upptäcks ett motstånd, för att sedan upptäcka och ompröva lösningar till motståndet eller problemet och för att slutligen använda lösningarna som omvandlas till erfarenheter. När lärandet sker genom barnets intresse, behov och funderingar utgår det från ett lärande genom *inquiry* (Säljö 2014, ss. 293–296). Att främja lärande genom inquiry innebär att lärarna utgår från ett motstånd eller en fundering som elever har samt möta funderingar och anpassa undervisningen efter elevers förkunskaper.

6.4 John Dewey och förskolans styrdokument

Förskolan i Sverige styrs av styrdokument som Riksdagen (Skolverket 2021) har tagit fram och det grundar sig i Skollagen, den formen av statlig styrning motsade sig Dewey. Han menade i

stället att utbildningen ska grunda sig i barns lärande utifrån dem själva och inte styrda mål (Wahlström 2016, s. 57).

Dewey tar avstånd från en typ av undervisningsmål och undervisningsaktiviteter som formuleras ensidigt av administrativa skolmyndigheter eller som styrs av läromedlen. Det är i stället individens vilja att lära sig mera som måste styra processen att sätta mål. De som berörs av målens resultat, det vill säga eleverna, ska inte bara tilldelas rollen som genomförare, enligt Deweys argumentation, de ska också vara aktiva deltagare i processen att sätta mål för sin undervisning och sitt "växande".

(Wahlström 2016, s. 57)

Man kan i dagens styrdokument för den svenska förskolan se tydliga spår av den pedagogiska idé som Dewey förespråkade. I läroplanen står bland annat att verksamheten ska vila på en demokratisk grund, förskolan ska utgå från barnens intressen, lärande och deras egna förmågor, vilket betyder att barn ske ges förutsättningar till *teori och praktik* såsom Dewey ansåg utbildningen vara. Läroplanen visar alltså likheter med Deweys (2004, ss. 42–43) syn på demokrati och utbildning, och kan förstås som påverkad av honom genom att undervisningen såsom den beskrivs i läroplanen, ska utgå från barnet som individ och barnets förmåga till lärande (Säljö 2015, s. 84).

7. Resultatredovisning

I det här avsnittet kommer vi att redovisa resultatet under tre rubriker tagna från våra intervjuer med förskollärarna/respondenterna. Rubrikerna utgör de teman vi har urskilt utifrån förskollärarnas resonemang om *demokrati, delaktighet och inflytande* samt utmaningar och möjligheter med förskolans yngsta barn. För att anonymisera förskollärarna kommer vi inte att benämna dem vid namn. Förskollärarna kommer benämnas med siffror utan inbördes ordning, regionerna benämns som A respektive B.

7.1 Förskollärarnas resonemang om demokrati

Respondenterna beskriver begreppet *demokrati* i intervjuerna, som att bli lyssnad på och att få göra sin röst hörd. Respondenterna använder orden bestämma eller medbestämmande när de förklarar begreppet *demokrati*. Däremot svarar respondenterna att barn inte kan vara med och bestämma allt, med det menar de att sovvilan eller vad barnet ska ha för kläder vid en utevistelse

är inget barn kan få bestämma, det bestämmer de vuxna. Samtidigt anger de att barnen kan vara med och bestämma saker som vad de ska göra på den fria leken eller vad barngruppen ska ha för namn.

Respondenterna beskriver att hur vi behandlar våra kollegor och barnen lägger en grund för hur barnen kommer uppfatta *demokrati*, förskollärarna menar att barn gör som de vuxna gör, inte som de vuxna säger.

Om man behandlar omgivningen med respekt kommer barnen se och göra demokrati. Det är förhållningssätt för barnen här på deras nivå. De suger in det de ser, inte det de hör. Man kan säga med ord men mest de lär sig av det de ser och upplever.

(3A)

Förskollärarna beskriver demokratiarbetet som ett förhållningssätt. Förhållningssättet är någonting som ska genomsyra barnens utbildning och kan vara att alla uppmärksammas lika mycket, att alla ska få möjlighet att uttrycka sig och alla ska ges ett inflytande över sin utbildning. En respondent berättar om hur de arbetar med demokrati och använder sig av Kompisböckerna för att ta upp aspekter som att vara en bra kompis, sprida glädje och säga stopp. Respondenten berättar att arbetet med Kompisböckerna även arbetas med genom rollspel och teater med lerfigurer.

Respondenterna beskriver att demokratiarbetet ska utgå från barnens intressen. Respondenterna beskriver hur de gör det genom olika tillvägagångssätt såsom att de vuxna behöver vara lyhörda, se på barnens kroppsspråk och mimik vad det är som intresserar dem. De beskriver vidare att det är de vuxnas roll i förskolan som är en av de viktigaste för demokratiarbetet. De har ett ansvar att se barnens intressen och fånga andra uttryck än de som kommuniceras verbalt. Respondenterna beskriver olika kommunikationsformer som möjliggör barnens förutsättningar att påverka planeringen av förskolans verksamhet, det sker genom exempelvis röstning med stöd av bilder och TAKK. En förskollärare beskriver hur denne arbetar med demokrati tillsammans med de barn som ännu inte har ett utvecklat verbalt språk...

För man behöver inte ha ett talat språk för att kommunicera och bara det att kunna peka på en bild vad det är man vill göra för någonting är ju ändå en del av demokratiutvecklingen för barn. Och

TAKK har jag jobbat med i flera år, det är ju också en möjlighet för att jobba med demokrati. Och barn i de yngre åldrarna snappar upp tecken otroligt snabbt, även om de inte gör de korrekta tecknen så förstår man ändå vad dom menar.

(3B)

Respondenterna i intervjuerna tar även upp turtagning som en demokratiaktivitet, det är för att synliggöra att vänta på sin tur och att alla har rätt att göra allt. Respondenterna menar att det handlar om en ökad förståelse för att kunna leva sig in i andras liv och förstå att andra kan ha olika viljor som är minst lika värdefulla som sina egna. Vidare förklarar respondenterna att demokratiarbetet är viktigt eftersom förskolan ska vila på en demokratisk grund och vad demokratiarbetet bidrar med hos barnen...

Det ger ju ett självförtroende, självkänsla, att man blir lyssnad på och man vet att den räknas.

(1A)

Jag menar en sak är också det att man jobbar ju väldigt mycket med det att ta ansvar för de handlingar man gör.

(2A)

Jag tänker att hela grunden, att den ska vila på en demokratisk grund. Men jag tänker att alla ska få göra sin röst hörd det betyder inte att alla kan få göra som man vill utan att man får.

(4B)

7.2 Förskollärares resonemang om begreppen delaktighet och inflytande

I intervjuerna framkommer det att begreppet delaktighet ses som likvärdigt med demokrati och inflytande. Respondenterna beskriver delaktighet som att man får vara med och prova på olika saker, att vara en del av gruppen och att barn får delta på sina villkor. En respondent beskriver även delaktighet som att barn ska få känna sig inkluderad, behövd och räknad med och en annan respondent beskriver begreppet på följande sätt...

Delaktighet för mig är att det ska ha betydelse i det jag säger och i det jag vill, och det vill jag att barnen också ska känna i när de är på förskolan. Och det är viktigt och det dom säger och vill är viktigt. Men vi är där för att försöka för att få deras vardag så bra som möjligt utifrån varje barns förutsättningar och delaktighet utifrån deras nivå. Därför är det väldigt viktigt att vi är lyhörda och är på barnens nivå så vi vet vad det är dom vill.

Respondenterna beskriver delaktighet som att barn ska få prova på olika saker i den mån de vill, att barn ska få testa och ges möjlighet till att utforska. De beskriver även att barn ska få vara delaktig på sina egna villkor oavsett om de är aktiva eller passiva deltagare.

Respondenterna är överens om att det är viktigt att utgå från barnens intressen och att barnets trygghet spelar roll i förskolans verksamhet. Det innebär att barnen ska känna att de får utöva en delaktighet i olika situationer på förskolan. Respondenterna uppger att samspelet mellan pedagogerna och barnens intresse är viktigt för att skapa en rolig och lärorik miljö tillsammans, för att skapa förutsättningar till barns delaktighet.

Alla respondenter beskriver delaktighet som ett förhållningssätt som ska genomsyra utbildningen i förskolan. Respondenterna beskriver att förhållningssättet sker genom att lyssna på och uppmärksamma varandra, de beskriver även att förhållningssättet är viktigt då förskollärarna ska utgå från barnens intressen på barnens nivå och som pedagog vara närvarande och lyssna in barnen.

Förutom ett förhållningssätt nämner förskollärarna att aktiviteter bör planeras eller utgå från barnens intressen som en viktig aspekt i delaktighetsarbetet. En förskollärare menar att pedagoger på dennes arbetsplats skapar aktiviteter som barnen är delaktiga i och barnen processar detta i sin egen lek. Pedagogerna måste därmed vara lyhörda och observanta för barnens lek för att se vad barnen har tagit med sig och intresserat sig av, detta görs genom att pedagogerna sitter på golvet med barnen och uppmärksammar det barnen ”snappar upp” (3B).

Respondenterna beskriver barns inflytande i förskolan som att barn har rätt till att påverka verksamheten och utbildningen. Respondenterna använder förklaringar som att lyssna till barnen och utgå från barnens intressen. I arbetet med inflytande menar respondenterna att det är ett förhållningssätt men även ett praktiskt arbete då barnen ska ha möjlighet att praktiskt utöva sitt inflytande i verksamheten. Respondenterna menar att barnet ska få sina tankar och idéer lyssnade till vilket kan leda till att det uppmärksammas ett intresse för olika saker exempelvis nyckelpigor.

Vidare berättar respondenterna att barns inflytande sker också när förskollärarna utformar miljön utifrån barnens intressen. Detta genom att förskollärarna observerar barnen och genom observationerna får förskollärarna idéer om hur utformningen av miljön ska vara utifrån barnens intressen, om till exempel barnen visar intresse för dockor då kan en dockvrå skapas vilket uppmuntrar barnens intressen i leken. När barnen får utöva inflytande i förskolan menar respondenterna att barnen blir stärkta i sig själva, vilket möjliggör att de vågar göra mer då de känner att de blir lyssnade på och att deras röst är viktig.

7.3 Förskollärarnas resonemang om utmaningar och möjligheter

Respondenterna beskriver att de yngsta barnens ännu inte utvecklade verbala språk kan ses som en utmaning till barns möjlighet till *demokrati*, *delaktighet* och *inflytande* i förskolan. Respondenterna förklarar att de yngsta barnen får ett mindre inflytande över verksamheten då de yngsta jämförelsevis med de äldre barnen ”inte märks lika mycket som de med ett verbalt språk” (1A). Däremot uttrycker respondenterna samtidigt att det ännu inte utvecklade verbala språket alltid är en utmaning, då förskolans yngsta barn använder kroppsspråket för att visa vad de är intresserade av samt vad de tycker och tänker. Respondenterna menar att det är förskollärarens ansvar att utveckla arbetet utifrån det barn intresserar sig för. ”Även om de inte kan prata så kan man ju ändå förstå varandra på ett sätt, så det gäller att vara lyhörd” (1A). Vidare menar respondenterna att det kan vara en utmaning som pedagog i förskolan att tolka barnen utifrån kroppsspråket.

Respondenterna berättar att barngruppsstorleken har stor betydelse dels då de yngsta barnen är i behov av närhet och mer omsorg i jämförelse med de äldre barnen, dels nivå- och utvecklingskillnaden i de olika åldrarna ett till tre år. Respondenterna beskriver att de yngsta barnens inflytande blir lidande när det är större barngrupper, vilket minskar chansen att tillgodose alla barns inflytande.

Respondenterna beskriver en annan utmaning med förskolans yngsta barn, att arbetet med att ge barn en förståelse för deras rättigheter är svårt nu när barnkonventionen blivit en lag. Svårigheter med barnkonventionen som lag menar respondenterna är att den är svår att följa då de yngsta barnen inte har det verbala språket, dels då det kan upplevas som att det är ytterligare en sak till att följa utöver styrdokumentet.

7.4 Sammanfattning av resultatet

Demokrati, delaktighet och inflytande är något förskollärarna arbetar med genomgående i förskolans verksamhet och de menar att barns intressen ska genomsyra och påverka utbildningen. Respondenterna säger att demokrati är när barn får göra sin röst hörd, genom till exempel röstning samt att få uttrycka sin mening.

Begreppen demokrati, delaktighet och inflytande är svåra att särskilja trots att förskollärarna i vissa fall ser begreppen som olika. Delaktighet är när barnen får vara med i verksamheten, i olika aktiviteter, oavsett om barnen är aktivt eller passivt deltagande. Inflytande ses också vara utifrån barnens egna villkor och deras intressen. Förskollärarna beskriver att barns inflytande kan synliggöras genom observationer och att vara på barnens nivå, för att ta reda på vad det är som intresserar barnen. Inflytande kan vara när barns intressen styr verksamheten genom att exempelvis skapa miljöer utifrån intressen som uppmärksammas. Förskollärarna menar att barn inte alltid kan styra genom sin egen vilja utan att det också är andras viljor som styr och barn lär sig genom turtagning att få vänta på sin tur.

Respondenterna använder sig av bilder, bildstöd och TAKK som kommunikationshjälpmedel i demokratiarbetet med de yngsta barnen i förskolan. De använder sig av de hjälpmedlen oavsett om barnen har det verbala språket eller inte, då de anser att TAKK gynnar barnens språkutveckling i en stor utsträckning. Samtidigt lyssnar de in barnen och ser på deras kroppsspråk samt mimik för att förstå dem när det verbala språket ännu inte finns. Förskollärarna menar trots att barnen ännu inte har det verbala språket så finns det möjligheter för barnen att påverka verksamheten.

8. Resultatanalys

I det här avsnittet presenteras en resultatanalys av det som synliggjordes i förskollärarnas resonemang om förskolans yngsta barns demokrati, delaktighet och inflytande. I analysen har vi bearbetat vårt material med stöd av de centrala begreppen i vår teoretiska utgångspunkt, pragmatismen. De centrala begreppen vi kommer använda i analysen av vårt resultat är *learning by doing*, *inquiry* samt *teori och praktik*.

8.1 Learning by Doing

Vi tolkar begreppet *learning by doing* utifrån två olika beskrivningar, det ena är att lärandet kan ske genom görandet genom praktiska inslag, det andra är att lärandet kan ske genom erfarenheter som ger individen medvetenhet (Säljö 2015, s. 75, 2017, ss. 241–242). När förskollärarna resonerar om sitt förhållningssätt, tolkar vi att det som sägs som det Dewey beskriver som *learning by doing* då förskollärarna skapar undervisning i form av aktiviteter som är baserat på barnens intressen samt utifrån deras villkor. Förskollärarna berättar att de skapar praktiska aktiviteter som exempelvis röstning genom bilder, turtagning samt rollspel och teater om hur en bra kompis är. När förskollärarna beskriver turtagning som en demokratisk aktivitet gör vi tolkningen att förskollärarna möjliggör för barnen att få uppleva att alla har rätt att få ta del av något genom att barnen turas om. När man turas om visar man i handling att alla har lika stor rätt att delta. Detta kan därmed förstås som att förskollärarna uttrycker att barnen får lära sig demokrati genom att ”göra demokrati”.

I resultatet framkommer att förskollärarna genomför observationer för att synliggöra barnens intressen, något som de sedan utgår ifrån för att utforma undervisningen. Förskollärarna menar att barnen då får utöva ett inflytande i verksamheten, ett lärande genom görandet. Det kan tolkas som att inflytande sker genom att indirekt få påverka, och att barnen får uppleva vad demokrati innebär genom att indirekt påverka undervisningen utifrån vad de är intresserade av.

När förskollärarna beskriver arbetet med att vara en bra kompis gör vi tolkningen att förskollärarna möjliggör för barnen att få uppleva demokrati genom praktiska aktiviteter. Genom att förskollärarna har skapat lerfigurer för att spela teater och rollspel, så skapas ett praktiskt lärande för barnen genom att använda lerfigurerna själva för att utforska demokrati. Barnen får då uppleva och utöva olika demokratiaktiviteter. Även här synliggörs barnens delaktighet i demokrati, där barnen får uppleva och utöva demokrati i aktiviteter som teater och rollspel utifrån sina intressen. Vi tolkar detta som att förskollärarna menar att barnen lär sig demokrati genom att utöva demokrati, alltså *learning by doing*.

Förskollärarna berättar att genom deras förhållningssätt får barnen anamma det barnen ser och får uppleva, och inte det barnen enbart hör. Vår förståelse av förskollärarnas resonemang är att de menar att barn lär sig genom att vara med och uppleva saker för att utveckla ett lärande. Dewey (2004, s. 17) menar att individen själv ska undersöka och prova sig fram för att nå ett lärande, vilket vi tolkar att förskollärarna uppmuntrar barnen till, då förskollärarna menar att

barnen ska få uppleva lärandet själv. Vi ser i vårt resultat att lärandet genom görandet sker på två olika sätt. Dels utifrån praktiska aktiviteter, dels utifrån förskollärarnas förhållningssätt och medvetenhet.

8.2 Inquiry

Deweys begrepp *inquiry* innebär att lärande kan ske när någon form av motstånd uppstår. Lärandet är att hantera motståndet genom att hitta lösningar och att engagera sig i problemet, och då skapas erfarenheter (Säljö 2015, s. 76). Förskollärarna beskriver att i början när barnen introduceras på förskolan har inte förskollärarna och barnen någon relation ännu. Då de yngsta barnen ännu inte har det utvecklade verbala språket, uppstår det utmaningar i kommunikationen för att kunna skapa en relation och ge barnen trygghet. Förskollärarna beskriver olika tillvägagångssätt för att skapa denna relation till barnet med hjälp av olika kommunikationshjälpmedel såsom bilder, bildstöd och TAKK. Det framgår av resultatet att de olika kommunikationshjälpmedlen är något som förskollärarna har använt förut, och som de har erfarenhet av. Förskollärarna har därmed utvecklat olika tillvägagångssätt för att möta barnen genom det motstånd de har stött på.

8.3 Teori och praktik

Dewey menade att teori och praktik är sammankopplade med människors handlingar. Han menade även att teori är det reflekterande tänkandet, medan praktiken är det som människor utför praktiskt (Säljö 2014, s. 289). I resultatet framgår det att förskollärarna har två olika sätt att se på demokratiarbetet i enlighet med det Dewey menade är teori och praktik. Teorin kan i det här fallet förstås som förskollärarnas förhållningssätt, medan praktiken är de aktiviteter som iscensätts. I vårt resultat förklarar förskollärarna att förhållningssättet i förskolan är viktigt i demokratiarbetet, då förskollärarna ska uppmärksamma alla barn lika mycket och låta alla barnen få göra sin röst hörd, vilket sker genom lyhörddhet. Utifrån detta tolkar vi det som att förskollärarna har en medvetenhet om att förhållningssättet de utövar påverkar barnen utan att barnen själva utövar demokrati. När förskollärarna enbart utgår från sitt förhållningssätt tolkar vi det som att deras reflekterande tankar som det Dewey ansåg vara teori.

Förskollärarna förklarar samtidigt att det praktiska arbetet är viktigt i demokratiarbete för att barnen ska få möjlighet att göra sin röst hörd. Förskollärarna förklarar även att när barnen får utöva demokrati, delaktighet eller inflytande stärker det barnens självkänsla. Vi tolkar förskollärarnas resonemang om barns självkänsla är i likhet med Deweys syn på teori och

praktik. Vi förstår det som att i förskollärarnas resonemang om ett förhållningssätt och i det praktiska arbetet är teori och praktik sammankopplade.

8.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att förskollärarna i sitt arbete med delaktighet och inflytande dels använder sig av ett förhållningssätt, dels av praktiska inslag, något som vi anser i linje med Deweys kunskapssyn. I vår resultatanalys kan vi med stöd av Deweys begrepp *learning by doing*, *inquiry* samt *teori och praktik* se hur förskollärarna arbetar för att möjliggöra barns demokrati, delaktighet och inflytande. Förskollärarna beskriver sitt förhållningssätt som att vara lyhörda för barnens kroppsspråk, mimik och gester för att kunna synliggöra barnens intressen och därmed skapa aktiviteter utifrån deras intressen, trots att barnen ännu inte har ett utvecklat verbalt språk. Förskollärarnas resonemang om de yngsta barnen tolkar vi som att förskollärarna ser barnen som kompetenta trots att barnen ännu inte har ett utvecklat verbalt språk. Oavsett om barnen ännu inte har utvecklat sitt verbala språk eller är i åldern ett till tre år, resonerar förskollärarna att demokrati, delaktighet och inflytande är möjligt.

9. Diskussion

I det här avsnittet kommer vi diskutera fram vårt val av metod, därefter följer en diskussion om resultatet från intervjuerna med förskollärarna utifrån den litteratur som presenteras i avsnittet om tidigare forskning.

9.1 Metoddiskussion

Vi hade en tanke med att intervjua sex förskollärare till en början vilket vi valde att utöka till åtta intervjuer för att bredda empirin. Om vi hade utökat antalet förskollärare ytterligare hade vi kunnat valt att använda oss av en enkät, som en kvantitativ metod. Nackdelen med en enkät, såsom vi ser det, är att vi inte hade fått lika djupgående svar som i intervjuerna samt att det inte hade varit möjligt att ställa eventuella följdfrågor (Bryman 2016, ss. 371–372).

Vi hade önskat genomföra observationer för att se hur samspelet är mellan pedagoger och förskolans yngsta barn, men även genomföra intervjuer för att få reda på förskollärarnas resonemang. För att genomföra observationer krävdes en godkänd etikansökan till högskolans forskningsnämnd, den ansökan skulle ha skett i början av året. Vi valde att inte skicka in en ansökan dels utifrån att den rådande Covidpandemin inte givit oss möjlighet till att besöka

förskolor, dels den tidsram som studien har haft. Kihlström (2007a, ss. 33–34) menar att med observationer kan förskollärarna ge en annan synvinkel på hur verksamheten fungerar jämförelsevis med deras resonemang i en intervju. Trots allt framkom förskollärarnas resonemang om demokrati, delaktighet och inflytande med förskolans yngsta barn i intervjuerna.

Vi hade en tanke om att skicka ut intervjufrågorna (se bilaga 1) till förskollärarna inför intervjuerna, vilket vi har gjort vid ett annat arbete tidigare i utbildningen. Däremot märkte vi att respondenterna inför intervjuerna vid det tidigare arbetet hade förberett sig med anteckningar utifrån de frågor som ställdes. Tiden för intervjuerna då jämförelsevis med intervjuerna nu var längre, vilket vi tror var för att de respondenterna hade fått tid på sig att förbereda sig. Vi tror att respondenterna till denna studie idag gav oss mer spontana svar baserat på deras erfarenheter, vilket gav mer tillförlitlighet till vår studie. Om förskollärarna för denna studie hade fått förbereda sig kunde det resulterat i att det inte hade varit vi som lett intervjuerna utan förskollärarna hade då kunnat styra ämnet, vilket vi tror hade gjort resultatet otydligt och inte utifrån vårt syfte (Kihlström 2007b, s. 48).

Vi valde att genomföra individuella intervjuer med förskollärarna via Zoom Meetings i stället för på förskolan på grund av den rådande Covidpandemin. Vi tror att om genomförandet av intervjuerna hade skett tillsammans oavsett via Zoom Meetings eller i förskolans verksamhet, hade vi som intervjuare haft mer förståelse för de olika resultaten i intervjuerna. Kihlström (2007c, s. 232) beskriver att tillförlitligheten ökas om intervjuer sker i par, däremot är det inget vi ser hade kunnat öka tillförlitligheten i vårt resultat. Eftersom vi använde oss av ljudinspelningar av intervjuerna som vi sedan transkriberade, gav det oss tillräckligt med relevanta svar till vårt resultat, vi har även bearbetat varandras resultat som vi tänker har ökat tillförlitligheten (Kihlström 2007b, ss. 49–50).

9.2 Resultatdiskussion

I denna del kommer vi diskutera resultatet utifrån våra frågeställningar och jämföra det med vårt bakgrundsavsnitt och den tidigare forskning som vi presenterat.

9.2.1 Förskollärarnas resonemang om demokrati i de yngsta barnens förskoleliv.

Arnér (2006), Ribaeus (2009) och Ungerberg (2019) visar i sin forskning att vuxna ofta styr och att barn är ständigt övervakade idag, däremot tolkar vi inte förskollärarna i vår studie som

styrande över barnens inflytande. Förskollärarna i vår studie beskriver deras arbete med demokrati tillsammans med de yngsta barnen som ett förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det barnen intresserar sig för. Det gör förskollärarna genom att observera, dokumentera samt vara på barnens nivå vilket kan förstås som att möjliggöra demokratiarbetet. Dock är det en tolkningsfråga om förskollärarna i vår studie övervakar barnen såsom det framgår i tidigare forskning, när de observerar och ständigt är på barnens nivå eller om denna typ av handling enbart är demokratifrämjande. Då förskollärarna har uppsikt över barnen hela tiden kan barnen även känna sig övervakade som vi tror kan påverka deras lekar, vilket då kan resultera i att det inte är barnens intressen som fångas upp i utformningen av verksamheten.

I resultatet och resultatanalysen framgår det att förskollärarna utgår från Kompisböckerna för att synliggöra demokratiarbetet. Förskollärarna förklarar i resultatet att de sitter på golvet på barnens nivå för att fånga barnens intressen och för att möjliggöra deras inflytande då det verbala språket ännu inte är utvecklat hos de yngsta barnen i förskolan. Demokratiarbetet används för att synliggöra hur man sprider glädje samt hur en bra kompis är. Vi ställer oss dock frågande till förskollärarnas arbete med Kompisböckerna. Innebär att sprida glädje till exempel demokrati? Vad definieras som en bra kompis, är det när alla får vara med i alla lekar? Om ett barn vid något tillfälle uttrycker att barnet vill leka själv definieras det barnet som en dålig kompis då? Qvarsell (2011) menar att barns demokrati är när barn möts med respekt och det stämmer det överens med förskollärarnas beskrivning av demokratiarbetet med att vara en bra kompis som då handlar om att ha respekt för varandra. Vi tolkar förskollärarnas arbete som att barnen blir bemötta av respekt vilket Qvarsell (2011) menar är små barns demokrati.

9.2.2 Förskollärarnas resonemang om hur de definierar begreppen delaktighet och inflytande.

Förskollärarnas definition av begreppet delaktighet beskrivs i vår studie som att barnen ska vara delaktiga på sina egna villkor, barnen ska bli lyssnade på och vara del av en grupp. Ribaeus (2009, s. 19) samt Johannesen och Sandviks (2009, s. 31) definition av delaktighet överensstämmer med vårt resultat att barn ska bli lyssnade på, få vara med att konstruera planeringen av verksamheten, samt att delaktighet är att få vara en del av en gemenskap.

Förskollärarna i vår studie utgår från barnens intressen när de skapar aktiviteter, vilket vi anser inte överensstämmer med det Arnér (2009, s. 14) definierar som delaktighet. Arnérs (2009, s. 14) definition av delaktighet är när man är delaktig i något som redan är förutbestämt.

Förskollärarnas resonemang om delaktighet är något svårtolkat i förhållande till tidigare forskning. Handlar delaktighet om att utgå från barnen, eller är det så som Arnér (2009) beskriver delaktighet, att vara delaktig i något de vuxna har bestämt? Vi tolkar förskollärarna i vår studie i första hand som att de utgår från barnen, däremot kanske det är underförstått att delaktighet är något förskollärarna förutbestämt.

Definitionen av inflytande, i förskollärarnas resonemang, är att förskollärarna ska ta vara på barnens intressen och därmed ska barnen få rätt till att påverka utformningen av verksamheten. Edlund (2019) och Arnér (2009) anser att inflytande är när barnens intressen avspeglas i verksamheten och när pedagoger i förskolan är flexibla i sitt arbete med förskolans yngsta barn, där vi ser en likhet med det resultat vi fått. Däremot framgår det i Arnérs (2006) studieresultat att det är de vuxna som bestämmer när inflytande kan och ska ske. Ribaeus (2014) och Ungerberg (2019) anser också utifrån sina resultat att det är de vuxna som styr och bestämmer när barns inflytande ska ske. Detta anser vi är viktigt att reflektera över, då Arnérs (2006), Ribaeus (2014) och Ungerbergs (2019) resultat inte riktigt stämmer överens med det resultat vi fått från våra förskollärare. Ribaeus (2014) och Ungerberg (2019) använder sig av både intervjuer och observationer i sin forskning, vilket vi tror kan vara anledningen till att deras resultat inte stämmer överens med vårt resultat. Hade vårt resultat varit mer i likhet med tidigare forskning, om vi hade genomfört observationer utöver de intervjuer som gjordes? Om vi hade haft möjlighet till att genomföra observationer, tror vi att vårt resultat kanske hade stämt mer överens med den tidigare forskningen.

9.2.3 Förskollärarnas resonemang om sitt arbete med delaktighet och inflytande med de yngsta förskolebarnen.

I resultatanalysen framgår det att vi tolkar Deweys begrepp *learning by doing* dels som ett förhållningssätt, dels utifrån praktiska inslag. I resultatet framträder det att förskollärarna inte ser barns ännu inte utvecklade verbala språk som ett hinder, då förskollärarna är lyhörda för barnens kroppsspråk och mimik. Förskollärarna beskriver deras arbete med delaktighet och inflytande som att det är en del av deras förhållningssätt samt aktiviteter som skapas utifrån barnens intressen. Däremot ställer vi oss frågande till hur förskollärarna kan veta om lärande sker, eftersom barnen ännu inte har ett utvecklat verbalt språk. Hur vet förskollärarna att barn får delaktighet och inflytande över aktiviteter, när barnen ännu inte har ett utvecklat verbalt språk? Hur vet barnen att det är deras intressen som utformar verksamheten när förskollärarna anger att det är de vuxnas förhållningssätt?

Förskollärarnas beskrivning av barns inflytande som framgår i resultatet, resultatet innebär att barn ska få vara med och påverka och de ska få styra över sin vardag, dock menar förskollärarna att barnen inte alltid kan få styra eller gör det som de vill. Detta resonemang kan ses i likhet med Ribaeus (2014, s. 153) resultat att de vuxna styr *vem*, *när* och *vad* barnen kan ha inflytande över. Förskollärarna i vår studie menar att barnen inte alltid kan få bestämma, det tolkar vi som att det är förskollärarna då som bestämmer *vem* som får ha inflytande, *när* barn får ha inflytande och *vad* barn får ha inflytande över. Enligt Ribaeus (2014) studieresultat framgår det att pedagoger ser fler hinder än möjligheter med barns inflytande, vilket går emot det som framkommit i vårt studieresultat med förskollärarnas resonemang om förskolans yngsta barn.

En annan synvinkel på barns inflytande som har framkommit i resultatet är att förskollärarna menar att det krävs en medvetenhet och ett tydligt förhållningssätt, för att barn oavsett ålder ska få påverka planeringen av verksamheten och för att barn ska få delta utifrån sina egna villkor. Däremot beskrivs situationer med treåringar att de får mer inflytande i jämförelse med ettåringarna, dock inte med anledning av att ettåringarna ännu inte har ett utvecklat verbalt språk såsom det påvisas i tidigare forskning. I Ungerbergs (2019, s. 140) resultat beskrivs det att pedagoger endast ger treåringar mer inflytande än ettåringar och därmed en större möjlighet att påverka planeringen av utformningen i verksamheten för att treåringarna har ett utvecklat verbalt språk. Om vi tolkar och jämför våra respondenters resonemang med Ungerbergs (2019) pedagoger, varför ses det icke utvecklade verbala språket som en begränsning i barns inflytande? Är det för att de barn som har ett utvecklat verbalt språk tar större plats i verksamhetens utformning, såsom Ungerberg (2019) beskriver sitt resultat? Vi tolkar det som att barns inflytande kan ske oavsett ålder och om barn ännu inte har ett utvecklat verbalt språk, såsom vi ser det i vårt resultat.

10. Slutsatser

Inledningsvis för vår studie, hade vi upptäckt på vår verksamhetsförlagda utbildning att pedagoger inom förskolan inte möjliggör demokrati, delaktighet och inflytande för de yngsta barnen, ett till tre år. Pedagoger möjliggjorde barns delaktighet och inflytande för de barn som hade ett utvecklat verbalt språk och barnen var generellt i åldrarna fyra till sex år. Däremot anser vi att motsatsen har bevisats till våra tidigare erfarenheter. Förskollärarna i vår studie

möjliggör barns demokrati, delaktighet och inflytande oavsett vilken ålder barnet är i, mellan ett till sex år, och oavsett om barnet har utvecklat sin verbala språkliga förmåga.

Vi har funnit i vårt resultat av intervjuerna att förskollärarnas resonemang ser fler möjligheter än utmaningar, med de yngsta barnen som ännu inte har ett utvecklat verbalt språk. I resultatet av vår studie ser vi har varit en bidragande kunskap till vår kommande yrkesroll. Vi ser det som viktigt att oavsett ålder och språklig förmåga kan arbetet med demokrati, delaktighet och inflytande ses utifrån fler möjligheter än det vi trott varit fler utmaningar Vi finner det glädjande att vår studie kan bidra med kunskap till pedagoger inom förskolan i arbetet med de yngsta barnen som ännu inte har ett utvecklat verbalt språk.

11. Fortsatt forskning

Det har framkommit att flertal av förskollärarna har använt sig av bilder, bildstöd och TAKK som kommunikationshjälpmedel för att stödja arbetet med de yngsta barnen i förskolan. I tidigare forskning har det inte framkommit något om de olika kommunikationshjälpmedlen i förskollärarnas arbete med demokrati, delaktighet och inflytande med förskolans yngsta barn. Detta hade varit givande att studera vidare anser vi. I fortsatt forskning skulle det även vara intressant att vidga studien genom att utföra observationer för att se hur förskollärarna och övrig personal samspelar och arbetar med de yngsta barnen, utifrån det som framkommit i intervjuerna i denna studie.

12. Källförteckning

Arnér, E. (2006). *Barns inflytande i förskolan – problem eller möjlighet för de vuxna? : en studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogers förhållningssätt till barns initiativ*. Lic.-avh. Örebro: Pedagogiska institutet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:716104/FULLTEXT01.pdf> [2021-04-01].

Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan – en fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur AB.

Arnér, E. & Sollerman, S. (2013). *Kan barn förstå vad demokrati är? : inspiration och utveckling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.

Biesta, G. (2003). *Demokrati – ett problem för utbildningen eller ett utbildningsproblem?* Örebro Universitet: Utbildning & demokrati. 12(1), ss. 59–80. <https://journals.oru.se/uod/article/view/741/730> [2021-04-16].

Braun, V. & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. University of the West of England 3(2), ss. 77-101. https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology [2021-04-29].

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber AB.

Björkdahl-Ordell, S. (2007). Etik. I Dimenäs, J. (red) *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB, ss. 21–28.

Cox Eriksson, C. (2019). Ordförråd och ordkunskap – Språkets byggstenar. I Alatalo, T. (red.) *Läsundervisningens grunder*. 2 uppl., Malmö: Gleerups Utbildning AB, ss. 207–224.

Davidsson, F. (2020). *Lekande rätt: en förskola för barnets rättigheter*. 2 uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos AB.

Dewey, J. (2004). *Individ, skola och samhälle*. 4 uppl., Stockholm: Natur och kultur.

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn – makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront förlag.

Edlund, L. (2019). *De yngsta barnen och läroplanen*. 2 uppl., Stockholm: Lärarförslaget.

Gjems, L., Hansen, O. (red.) & Nordahl, T. (red.) (2018). *Det vet vi om språkstimulering i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Held, D. (1987/1995). *Demokratimodeller – Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Daidalos.

Hildén, E. (2018). *Undervisning tillsammans med de yngsta förskolebarnen*. Stockholm: Skolverket.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) (2021). *Introduktion till dataskyddsförordningen*. Stockholm: Integritetsskyddsmyndigheten.
<https://www.imy.se/privatperson/dataskydd/introduktion-till-gdpr/> [2021-04-13].

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber AB.

Kihlström, S. (2007a). Att observera – Vad innebär det? I Dimenäs, J. (red.) *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB, ss. 30–40.

Kihlström, S. (2007b). Att genomföra en intervju. I Dimenäs, J. (red.) *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB, ss. 47–57.

Kihlström, S. (2007c). Att undersöka. I Dimenäs, J. (red.) *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber AB, ss. 226–242.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Liedman, S-E. (2017). Epilog – Vad formar en människa? I P. Lundgren, U., Säljö, R. & Liber, C. (red.) *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. 4 uppl., Stockholm: Natur och kultur, ss. 677–699.

Nilsson, J. & Örberg, M. (2020). *Demokrati! Teori och praktik i förskolan*. Stockholm: Natur och kultur.

Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). *Delaktighet som värdering och pedagogik*. Göteborgs Universitet: Pedagogisk forskning i Sverige. 8(1–2), ss. 70–84.

https://www.researchgate.net/publication/251799748_Delaktighet_som_vardering_och_pedagogik [2021-04-49].

Qvarsell, B. (2011). *Demokrati som möjlighet i små barns liv och verksamhet*. Stockholms Universitet: Nordisk Barnehageforskning. 4(2), ss. 65–74.

https://www.researchgate.net/publication/275225510_Demokrati_som_mojlighet_i_sma_barns_liv_och_verksamhet [2021-04-19].

Ribaeus, K. (2009). Den politiska förskolan – uppdrag delaktighet och inflytande. I Saar, T., Hägglund, S. & Löfdahl, A. *Det politiska barnet*. Karlstad: Universitetstryckeriet. <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:228531/FULLTEXT01.pdf> [2021-04-01].

Ribaeus, K. (2014). *Demokratiuppdrag i förskolan*. Diss. Karlstad: Universitetstryckeriet.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:697246/FULLTEXT01.pdf> [2021-04-01].

Skolverket (2015). *Delaktighet för lärande*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/forskning-for-skolan/2015/delaktighet-for-larande> [2021-04-06].

Skolverket (2018). *Läroplanen för förskolan Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18> [2021-04-07].

Skolverket (2019). *Statistikrapporter*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.jmftal.artisan.se/databas.aspx?sf=dh&hg=L0&vg=Perso#tab-0> [2021-04-28].

Skolverket (2021). *Ansvarsfördelning: vem gör vad inom skolan?* Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/skolans-organisation/ansvar---vem-gor-vad> [2021-05-22].

Sveriges riksdag (2021). *Demokrati*. Stockholm: Sveriges riksdag.
<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/> [2021-05-03].

Säljö, R. (2014). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I P. Lundgren, U., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. 3 uppl., Stockholm: Natur och kultur, ss. 251–309.

Säljö, R. (2015). *Lärande. En introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Säljö, R. (2017). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I P. Lundgren, U., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. 4 uppl., Stockholm: Natur och kultur, ss. 103–264.

Ungerberg, K. (2019). *Flytande inflytande: Affektiva relationer mellan barn och miljö i förskolan*. Diss. Karlstad: Universitetstryckeriet. <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1297988/FULLTEXT01.pdf> [2021-04-07].

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> [2021-04-13].

Wahlström, N. (2016). *Vad krävs av en demokratisk skola / John Dewey*. Örebro Universitet: Utbildning & demokrati. 25(3), ss. 51–67. <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2016/nr-3/ninni-wahlstrom---vad-kravs-av-en-demokratisk-skola-john-deweys-demokrati-och-utbildning-i-ett-laroplansteoretiskt-nutidsperspektiv.pdf> [2021-04-28].

Westlund, K. (2011). *Pedagogers arbete med förskolebarns inflytande: En demokratididaktisk studie*. Lic.-avh. Malmö: Högskolan i Malmö. <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/12262/Westlund%20muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [2021-04-15].

Zackariasson, U. (2018). Att arbeta pragmatiskt: vikten av att förstå skillnaden mellan teori, metod och material. I Stenmark, M., Johannesson, K., Jönback, F., & Zackariasson, U. (red.) *Filosofiska metoder i praktiken*. Uppsala Universitet, ss. 49–63. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1183193/FULLTEXT01.pdf> [2021-04-28].

Bilaga 1. Intervjufrågor.

Öppningsfrågor:

- Hur länge har du arbetat som förskollärare inom förskolan?
- Hur stor är förskolan du arbetar på? Barnantal respektive avdelningar.
- Vilken erfarenhet har du av att arbeta med förskolans yngre barn?

Intervjufrågor:

- Vad innebär *demokrati* i förskolan?
- Vad innebär *demokrati* för dig?
- Hur arbetar du med *demokrati* tillsammans med förskolans yngre barn?
- Vad ser du för möjligheter att arbeta med *demokrati* tillsammans med de yngsta barnen?
- Vad innebär *inflytande* i förskolan?
- Vad innebär *inflytande* för dig?
- Hur arbetar du med *inflytande* tillsammans med förskolans yngre barn?
- Vad ser du för möjligheter att arbeta med *inflytande* tillsammans med de yngsta barnen?
- Vad innebär *delaktighet* i förskolan?
- Vad innebär *delaktighet* för dig?
- Hur arbetar du med *delaktighet* tillsammans med förskolans yngre barn?
- Vad ser du för möjligheter att arbeta med *delaktighet* tillsammans med de yngsta barnen?
- Vad finns det för utmaningar med förskolans yngre barn, 1-3år?
- Läroplanen för förskolan (Skolverket 2018, s.16) skriver om förskollärarens ansvar för målet 2.3 Barns delaktighet och inflytande i förskolan. ”Att förskollärare ska ansvara för att varje barn får ett reellt inflytande över arbetsätt och innehåll”. Hur möjliggör du utifrån denna riktlinje tillsammans med de yngsta barnen?
- Vad ser du för **möjligheter** med att barnkonventionen har blivit en lag?
- Vad ser du för **utmaningar** med att barnkonventionen har blivit en lag?

Följdfrågor:

- Kan du utveckla ditt resonemang?
- Kan du förklara utifrån en situation?

Avslutningsfrågor:

- Är det något mer du skulle vilja berätta innan vi avslutar?
- Kan vi återkomma om det kommer upp några nya frågor?

Bilaga 2. Samtyckesblankett

Förfrågan om deltagande

Hej!

Under vårterminen 2021 påbörjade vi, Celina Ahrreman och Nathalie Theander, vårt examensarbete på förskolläraryrket vid Högskolan Dalarna. Vårt syfte med examensarbetet är att öka kunskapen om *förskollärares resonemang om demokrati, delaktighet och inflytande i förskolan med inriktning på de yngsta barnen*. Vår metod för datainsamlingen kommer vara genom intervjuer. Du tillfrågas härmed om deltagande i vårt examensarbete.

Ditt deltagande kommer att innebära att Celina Ahrreman eller Nathalie Theander kommer träffa dig via Zoom meetings för att genomföra en kvalitativ intervju. Med anledning av den rådande pandemi som fortgår så kommer intervjun ske digitalt. Intervjun beräknas ta cirka 45 - 60 minuter. Intervjun kommer att spelas in med hjälp av ljudupptagning som kommer att förvaras på OneDrive under examensarbetets gång. Studiens resultat kommer att presenteras i form av en uppsats som kommer ventileras vid Högskolan Dalarna. Du kommer att kunna ta del av examensarbetet genom den digitala plattformen Diva.portal.

Det insamlade materialet kommer att bearbetas endast av oss, vår handledare samt kursens examinator. Personer – barn eller förskollärare – som på något sätt nämns i studien kommer att avidentifieras och inga personuppgifter kommer att finnas med i examensarbetet. Det insamlade materialet från intervjun kommer att transkriberas och materialet kommer att bearbetas innan det presenteras i uppsatsen. När examensarbetet är godkänt och klart kommer datainsamlingen att makuleras.

Högskolan Dalarna är ansvarig för behandlingen av personuppgifter i samband med examensarbetet. Som deltagare i undersökningen har du enligt Dataskyddsförordningen (GDPR) rätt att få information om hur dina personuppgifter kommer behandlas. Du har också rätt att ansöka om ett så kallat registerutdrag, samt att få eventuella fel rättade. Vid frågor om behandlingen av personuppgifter kan du vända dig till Högskolans dataskyddsombud.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering.

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

Jag samtycker till att:

- delta i studien ”Demokrati, delaktighet och inflytande i förskolan – med inriktning på de yngsta barnen”.
- min röst blir inspelad under intervjun
- att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i studiepersonsinformation
- de insamlade uppgifterna kommer att bevaras tills att uppsatsen är godkänd

Plats och datum	Underskrift

Ansvarig för studien

Ort och datum: _____

Namnsteckning: _____

Bilaga 3. Resultatanalys

<i>Förskollärare/ respondent</i>	"Growth"	Inquiry	"Learning by doing"	Teori och praktik (pragmatism)
1A	Barnen får en ökad självkänsla och ett självförtroende då de får känna att deras röst räknas.	Barnen behöver närhet och tolka barnen, lyhörd för deras kroppsspråk och mimik. Utmaning att tolka signaler innan språket finns.	Ett förhållningssätt hur pedagogerna ska vara gentemot barnen.	Ser arbetet som ett förhållningssätt som ska genomsyra utbildningen. Ska vara tillåtande för att barn ska göra sin röst hörd.
2A	Barnen blir stärkta i sig själva när de känner att de blir lyssnade på	Lyhörd för barnens kroppsspråk, tolkar. En utmaning att förstå de minsta.	Barnen lär sig genom att uppleva och leka det – hur man är en bra kompis. Genom teater med lerfigurer och rollspel.	Arbetet ska vara ett förhållningssätt i undervisningen men sker även genom praktiskt arbete, t.ex Kompisböckerna, lerfigurer.
3A		Olika språkliga tillvägagångssätt. Se barns reaktioner, tecken, kroppsspråk.	Pedagogerna skapade en dockvrå utifrån barnens intressen.	De har ett förhållningssätt att visa respekt för att lära demokrati b.la. Lär ut inflytande genom att skapa utifrån barnens intressen.
4A	Barnen växer i sig själva och får en tilltro på sig själv när de får klara sig själva och stå på egna ben.	Lyhörd hela tiden pga. språket och lyssna in.	Lär sig demokrati utifrån turtagning.	Förhållningssätt (teoretiskt).
1B		Det är svårare med dom yngre men får hitta hjälpmedel. Stegvis lär barnen sig ord, utifrån att vi benämner. De små behöver först trygghet.	Demokratiarbetet sker genom att göra, pga. de ännu inte utvecklade språket. Röstning genom bilder.	Förhållningssätt och barnen uttrycker sig genom TAKK, bilder, bildstöd.
2B	Barn ska få känna att det de har att säga, är viktigt.	Lyhördhet är viktigt, hitta kommunikationshjälp medel för att stärka barnens språk.	Ett förhållningssätt som ska genomsyra verksamheten. Det är att barn ska lära sig att samarbeta.	Utgår från ett förhållningssätt.
3B		Lyhördhet, se till barnen, vara på deras nivå.	Barnens intressen skapar demokratiarbeten.	Utgår från ett förhållningssätt.
4B	Barnen får känslan av att de är viktiga när de får ha ett inflytande över planeringen och verksamheten.	Ettåringar behöver "mer" trygghet och närhet till en början än treåringarna. Lyssna in och se, bildstöd som hjälp.	Ett intresse för nyckelpigor kan bli ett arbete då det är barnens intressen som utformar ett arbete, turtagning.	Förhållningssätt men även praktiska arbeten utifrån barnens intressen.

Figur 21.3 (Bryman 2016, s. 529).

Bilaga 4. Resultatdiskussion

<i>Förskollärare</i>	Barnsyn	Synen på begreppen	Nivåskillnad mellan ett och treåringarna	Arbetet vs. förhållningssätt
1A	Barnen är lika värda som de vuxna, utgår från barnens kompetens och deras egna förmågor	Alla begreppen ses som lika.	De små kräver mer närhet som resulterar i att de större blir åsidosatta.	Ett förhållningssätt, hur tillåtande pedagogerna är med de yngsta barnen.
2A	Utgår från barnens intressen och deras förmågor.	Demokrati, delaktighet och inflytande går in i varandra – ses lika.	Treåringarna ges mer förutsättningar till aktiviteter medan ettåringar ses mer som en utmaning	Kompisböckerna – ett arbete med demokrati. Rollspel och teater.
3A	Vill utgå från barnens inflytande genom observationer och arbeta och se deras intressen	Delaktighet och inflytande ses i relation till samspel. Demokrati är allas lika värde.	Åldern har ingen betydelse, barnen ska förses med det dem behöver.	Dockvrå – se till barnens intressen utifrån observationer. Både förhållningssätt och ett arbete.
4A	Barn ska ges möjlighet till utforskande och inflytande över verksamheten	Delaktighet – att få vara med. Inflytande – barns påverkan. Demokrati – allas lika värde.	Barn kan göra sig förstådda utan verbalt språk, oavsett ålder	Turtagning. Man bör ha ett förhållningssätt utifrån demokrati.
1B	Det är svårare med dom yngre men får hitta hjälpmedel. Ska vara med och styra men inte i allt.	Inflytande och delaktighet är en del av demokrati. Att man får rösta, barnen röstade genom bilder.	Ser ingen direkt ålders/nivåskillnad, förutom att barnen har olika intressen. Att de yngre behöver mer trygghet till en början.	Får göra sin röst hörd genom bilder, bildstöd och TAKK.
2B	Barnen ska få känna tillhörighet, deras röst och vilja är värdefullt. Ska vara med och styra men inte i allt.	Tycker det är svårt att särskilja begreppen. Demokrati är samarbete – vårt samhälle.	Ettåringarna behöver mer omsorg än treåringarna, det krävs mer av pedagogen då.	Att inta ett förhållningssätt och utgå från barnen. Arbetar med kommunikationshjälpmedel.
3B	Barnen ska utifrån sina intressen styra och vara med i planeringen av verksamheten	Demokrati sker genom barns delaktighet och inflytande.	<i>Andra kollegor</i> kan tycka det är besvärligt med undervisning med en ettåring	Bilder, bildstöd och TAKK.
4B	Utgå från barnens intressen, få syn på det genom dokumentationer och observationer.	Begreppen ses som lika fast ändå inte, ger exempel utifrån varje begrepp. Passivt deltagande.	Ettåringar behöver ”mer” trygghet och närhet än treåringarna. Barnens kompetens är stor skillnad i åldrarna ett till tre år.	Om barn intresserar sig för nyckelpigor ska de få känna att pedagogerna tar till sig deras intressen och utformar ett arbete.

Figur 21.3 (Bryman 2016, s. 529).